

Maria Świątkiewicz-Mośny

Uniwersytet Jagielloński

 <https://orcid.org/0000-0001-6797-5580>

Katarzyna Kowalczevska-Grabowska

Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <https://orcid.org/0000-0002-9309-7600>

Profilaktyka raka szyjki macicy jako zadanie samorządu – na przykładzie Tychów (raport z badań)*

Wprowadzenie

Choroby onkologiczne uważa się za głównego zabójcę XXI wieku. Postęp, jaki dokonuje się w medycynie, rozumiany jako rozwój procedur terapeutycznych, jest imponujący, nie zawsze jednak może prowadzić do wyleczenia. Istotnym elementem walki z nowotworami pozostaje profilaktyka. Tak jest w przypadku raka szyjki macicy czy raka sutka, które wykryte we wczesnym stadium (*ca in situ*) mogą zostać wyleczone. Oto kilka informacji dotyczących raka szyjki macicy:

1. Raka szyjki macicy wywołuje zakażenie genitalnymi typami wirusa brodawczaka ludzkiego (HPV, *Human Papulomavirus*). Występuje on w około 100 rodzajach, ale największy związek z zachorowalnoś-

---

* Projekt badawczo-edukacyjny: *Profilaktyka raka szyjki macicy, czyli jak to się robi w Tychach. Analiza źródeł i zasobów wiedzy oraz opinii na temat szczepionek przeciw HPV*, zrealizowany z grantu Fundacji Polskiej Ligi Walki z Rakiem w okresie od stycznia do czerwca 2017. Część wyników badań została już opublikowana w artykule: K. Kowalczevska-Grabowska, M. Świątkiewicz-Mośny: *Występowanie raka szyjki macicy u mieszkanki Tychów – rozpoznanie problemu oraz opinii na temat działań profilaktycznych podejmowanych w społeczności lokalnej (perspektywa socjopedagogiczna)*. „Chowanna” 2018, T. 2 (51), s. 201-220.

- cią na raka szyjki macicy, jak wynika z badań, mają HPV16 i HPV18, mniejszy HPV6 i HPV11¹.
2. Walkę z rakiem szyjki macicy można wygrać profilaktyką. Istotne jest minimalizowanie ryzyka infekcji wirusem HPV (profilaktyka pierwszorzędowa) oraz szczepienia dwuwalentną (Cervaris) lub czterowalentną (Solgard/Gardasil) szczepionką (profilaktyka drugorzędowa). Mimo że według WHO znaczące efekty szczepień będą widoczne po upływie 30 lat², już teraz obserwuje się istotny spadek liczby przypadków brodawek narządów płciowych w Australii, gdzie stosuje się szczepionkę czterowalentną od wielu lat³.
  3. Zasady zapobiegania zachorowalności na raka szyjki macicy zostały określone w *Rekomendacjach Polskiego Towarzystwa Profilaktyki Zakażeń HPV dotyczących stosowania szczepionek przeciw HPV*. W ramach profilaktyki zaleca się:
    - rutynowe podawanie szczepionek przeciw HPV dziewczętom w wieku 12–15 lat; istnieje również możliwość podania szczepionek młodszym dziewczynom, po ukończeniu przez nie 9 lat (szczepionka czterowalentna), 10 lat (szczepionka dwuwalentna) oraz chłopcom w wieku 9–15 lat (szczepionka czterowalentna);
    - szczepienie dziewcząt i kobiet w wieku 16–25/26 lat (najlepiej jeszcze w okresie przed rozpoczęciem inicjacji seksualnej), które wcześniej nie były szczepione lub nie otrzymały pełnego cyklu szczepienia; na cykl szczepień składają się trzy dawki szczepionki – druga po 2 miesiącach, a trzecia po 6 miesiącach od pierwszej dawki⁴.
  4. W ramach profilaktyki drugorzędowej przeprowadzane są testy na obecność onkogenego typu HPV oraz skrining (przesiewowe badania cytologiczne). Obecnie preferowany jest program profilaktyki oparty na schemacie: matka – skrining cytologiczny, córka – szczepienie przeciwko HPV⁵.

---

¹ B. Woynarowska: *Wczesne zapobieganie rakowi szyjki macicy*. W: *Biomedyczne podstawy kształcenia i wychowania*. Red. B. Woynarowska et al. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010, s. 296.

² *Rekomendacje Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego dotyczące szczepienia przeciwko zakażeniom HPV*. <https://docplayer.pl/26932820-Rekomendacje-polskiego-towarzystwa-ginekologicznego-dotyczace-szczepienia-przeciwko-zakazeniom-hpv.html> [6.03.2017], s. 184.

³ Ibidem.

⁴ *Rekomendacje Polskiego Towarzystwa Profilaktyki Zakażeń HPV dotyczące stosowania szczepionek przeciw HPV*. <https://pulsmedycyny.pl/rekomendacje-polskiego-towarzystwa-profilaktyki-zakazen-hpv-dotyczace-stosowania-szczepionek-przeciw-hpv-880911> [6.03.2017].

⁵ *Rekomendacje Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego...*, s. 184.

5. Do działań z zakresu profilaktyki trzeciorzędowej zachorowalności na nowotwór szyjki macicy zalicza się badania kontrolne po zabiegu usunięcia narządu.
6. W Polsce zachorowalność na raka szyjki macicy wynosi około 16 osób na 100 tysięcy mieszkańców. Z danych Światowej Organizacji Zdrowia wynika, że na Malcie, w Finlandii czy na Cyprze współczynnik ten wynosi poniżej 5⁶. Wysokie wskaźniki zachorowalności Polek na raka szyjki macicy, szczególnie w grupie kobiet poniżej 35. roku życia, wymagają prowadzenia szeroko zakrojonej profilaktyki; szczególnie istotne jest też wczesne rozpoznawanie choroby oraz leczenie wszelkich stanów zwiększających ryzyko jej wystąpienia.
7. Tychy są jednym z 17 miast w województwie śląskim⁷, które oferują bezpłatny program szczepień przeciwko HPV. Program działa od 2010 roku i skierowany jest do dwunastoletnich dziewczynek. Szczepienia realizowane są w tyskiej Przychodni nr 4 sp. z o.o. przy alei Niepodległości 45 (jedynie w pierwszym roku programu realizatorem bezpłatnych szczepień było Centrum Medyczne Paprocany sp. z o.o.). Wyboru realizatora programu corocznie dokonuje się zgodnie z przepisami prawa w drodze otwartego konkursu ofert skierowanego do podmiotów działalności leczniczej. Prowadzenie akcji bezpłatnych szczepień przez jedną przychodnię w kolejnych latach wydaje się rozwiązaniem bardzo korzystnym z uwagi na zdobyte przez nią w latach poprzednich doświadczenie w prowadzeniu tego typu akcji.
8. Według danych z Przychodni nr 4 oraz Wydziału Spraw Społecznych i Zdrowia Urzędu Miasta Tychy, mniej niż połowa dziewczynek, które kwalifikują się do programu, jest szczepiona. Liczba zaszczepionych z roku na rok (także w ujęciu procentowym) spada⁸. W latach 2010, 2013, 2015 odsetek zaszczepionych oscylował w granicach 50%. W 2012 i 2016 był najniższy, bo wynosił niewiele ponad 30%. Jedynie w roku 2011 zaszczepiono ponad 60% uprawnionych.
9. Zainteresowanie bezpłatnymi szczepieniami, jak dowodzą badania, nie jest wystarczające. Ten stan można tłumaczyć ograniczonym

---

⁶ WHO: *WHO Guidance Note. Comprehensive Cervical Cancer Prevention and Control: A Healthier Future for Girls and Women*. 2013. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/78128/3/9789241505147_eng.pdf?ua=1 [22.10.2017].

⁷ *Lista samorządów zaangażowanych w programy profilaktyki raka szyjki macicy*. <http://hpv.pl/profilaktyka-pierwotna/lista-samorzadow-ktore-teraz-szczepia/> [6.03.2017].

⁸ Por. K. Kowalczevska-Grabowska, M. Świątkiewicz - Mośny: *Występowanie raka szyjki macicy u mieszkanki Tychów...*, s. 209.

dostępem społeczeństwa do informacji na temat programu oraz nasilającymi się w ostatnich czasach działaniami ruchów antyszczepionkowych. Z rozmowy przeprowadzonej z pracownikiem Urzędu Miasta Tychy wynika, że do Urzędu drogą mailową docierają liczne pisma od osób negujących skuteczność prowadzonej akcji; z roku na rok pism tych jest więcej.

Metodologia badań

W ciągu sześciu lat działania programu szczepień przeciwko HPV udało się zgromadzić dane na temat powszechności szczepień, ale także stosunku do nich, przyczyn odmowy szczepienia oraz motywacji do podejmowania działań profilaktycznych. Uwzględniając cel Strategii Walki z Rakiem 2015–2024⁹: *Zapobieganie nowotworom o pochodzeniu infekcyjnym*, w tym działania 12.2 (*Zgromadzenie danych na temat dziewczynek zaszczepionych przeciwko HPV w Polsce w ramach programów samorządowych*), a także rekomendacje dla realizacji działania 12.1. (*Rozpowszechnienie szczepień przeciwko nowotworom pochodzenia infekcyjnego*), sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jaka jest zachorowalność i umieralność na raka szyjki macicy w województwie śląskim (ze szczególnym uwzględnieniem Tychów)?
2. Jaka jest skala przeprowadzonych szczepień przeciwko HPV wśród dziewczynek od momentu wprowadzenia przez władze samorządowe programu bezpłatnych szczepień na terenie miasta Tychy?
  - W jaki sposób ośrodki zdrowia kontaktowały się z potencjalnymi uczestniczkami programu szczepień?
  - Jakie zastosowano sposoby rejestracji pacjentów do programu?
  - W jaki sposób prowadzono statystyki uczestników programu?
3. Jakie inicjatywy zostały podjęte w celu rozpropagowania oferty bezpłatnych szczepień przeciwko HPV na terenie miasta Tychy?
  - Jakie inicjatywy podejmuje samorząd w celu rozpropagowania programu szczepień przeciwko HPV wśród dziewczynek?
  - Jakie inicjatywy podejmują organizacje pozarządowe w celu rozpropagowania programu szczepień przeciwko HPV wśród dziewczynek?
4. Jakie opinie na temat działań podejmowanych w ramach profilaktyki raka szyjki macicy, w tym bezpłatnych szczepień przeciwko HPV, mają respondentki (uczennice tyskich szkół)?

---

⁹ *Strategia Walki z Rakiem 2015–2024*. http://walkazrakiem.pl/sites/default/files/library/files/startegia_walki_z_rakiem_2016_final.pdf [6.03.2017].

- Jaka jest motywacja dziewczynek i ich rodziców do podejmowania działań profilaktycznych?
  - Jakie są przyczyny odmowy szczepień?
5. Jaka jest wiedza na temat nowotworów pochodzenia infekcyjnego, a w szczególności raka szyjki macicy, wśród tyskich dziewczynek i ich rodziców?
  6. Jaka jest wiedza na temat profilaktyki raka szyjki macicy?
  7. Jaka jest wiedza na temat leczenia raka szyjki macicy?
  8. Jakie działania podejmują mieszkańcy Tychów w zakresie szczepień przeciwko HPV?
    - Skąd nastoletnie mieszkanki Tychów i ich rodzice czerpią wiedzę na temat profilaktyki raka szyjki macicy?¹⁰

Badania przeprowadzono z wykorzystaniem trzech rodzajów metod i technik badawczych (triangulacja metodologiczna): analizy dokumentów i danych zastanych (analiza dyskursu medialnego), badań jakościowych (zogniskowane wywiady grupowe, warsztaty moderowane), badań ilościowych (ankieta internetowa).

Organizacja badań

Badania realizowane były od lutego do maja 2017¹¹ roku w Tychach. Przeprowadzone zostały w wykorzystaniem następujących procedur:

1. **Analiza** prasy lokalnej pod kątem **dyskursu** na temat profilaktyki raka szyjki macicy i programu bezpłatnych szczepień.
2. **Zebranie i analiza danych zastanych** dotyczących profilaktyki raka szyjki macicy, zachorowalności oraz umieralności z powodu raka szyjki macicy (dane pochodziły z następujących instytucji: Wydziału Zdrowia Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach, Wydziału Spraw Społecznych i Zdrowia Urzędu Miasta Tychy oraz Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Tychach).
3. **Badania jakościowe** prowadzone w wybranych szkołach wśród uczennic z rocznika 2005 i ich rodziców podczas zajęć warsztatowych. W okresie marzec-kwiecień 2017 w czterech tyskich szkołach: SP 10, SP 22, SP 36, STO (tu: kwiecień-maj 2017) przeprowadzono warsztaty dla dwunastoletnich uczennic oraz ich rodziców (jedno 45-minutowe spotkanie). W warsztatach wzięło udział

---

¹⁰ Por. K. Kowalczevska-Grabowska, M. Świątkiewicz - Mośny: *Występowanie raka szyjki macicy u mieszkank Tychów...*

¹¹ W styczniu 2017 roku opracowano narzędzia badawcze oraz przygotowano konspekty warsztatów, a w czerwcu dokonano analizy i interpretacji uzyskanych wyników.

łącznie 69 uczennic, których rodzice wyrazili na to zgodę (SP 10: 8 uczennic, SP 22: 31 uczennic, SP 36: 17 uczennic, STO: 13 uczennic), oraz 10 rodziców (matki). W trakcie warsztatów przeprowadzono wywiady zogniskowane (FGI) z rodzicami dziewczynek z rocznika 2005 na temat profilaktyki raka szyjki macicy. Na potrzeby warsztatów przygotowano konspekty oraz prezentacje multimedialne.

4. **Badania ilościowe** prowadzone wśród rodziców uczniów tyskich szkół (ankieta internetowa). Kwestionariusz ankiety zawierał 30 pytań z kafeterią zamkniętą (jedno- lub wielokrotnego wyboru), otwartą oraz metryczkę obejmującą takie zmienne demograficzne, jak: wiek, płeć, wykształcenie, liczba dzieci, wiek córek oraz miejsce zameldowania. Za pośrednictwem Miejskiego Centrum Oświaty w Tychach ankietę rozesłano drogą elektroniczną do rodziców uczniów uczęszczających do tyskich szkół. Ostatecznie w badaniu wzięło udział 182 respondentów (173 kobiety i 9 mężczyzn).

Wyniki badań

Przeprowadzone badania, których przebieg i rezultaty zaprezentowano w niniejszym opracowaniu, doprowadziły do sformułowania odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Stwierdzono, że zachorowalność i umieralność z powodu raka szyjki macicy w Tychach jest niższa niż średnia dla całego województwa śląskiego. W latach 2005–2013 wartość współczynników zachorowalności liczona na 100 tysięcy mieszkańców Tychów wahała się od 6,0 do 16,4, przy czym średnia dla całego województwa w tym okresie wynosiła między 14,4 a 17,9. Podobnie jest w przypadku umieralności z powodu raka szyjki macicy.

Kontakt z potencjalnymi uczestnikami szczepień odbywał się poprzez indywidualne zaproszenia, spotkania z rodzicami w szkołach. Za kontakt ten odpowiedzialny jest realizator programu – tyska Przychodnia nr 4. Sposób prowadzenia akcji informacyjnej w prasie i na stronie internetowej placówki wymaga zmodyfikowania – mimo prowadzonej reklamowej akcji w mediach przez różne instytucje rokrocznie maleje liczba osób zgłaszających się z chęcią bycia zaszczepionym przeciwko wirusowi HPV. W kolejnych latach należy rozważyć przeprowadzenie szerszej akcji promocyjnej za pośrednictwem mediów społecznościowych oraz utworzyć specjalną stronę internetową akcji. Na takiej stronie powinno się znaleźć kompendium wiedzy na temat wirusa HPV oraz akcji bezpłatnych szczepień.

Procedura rejestracji pacjentów do programu nie budzi zastrzeżeń. Kontaktowanie się pracowników Przychodni nr 4 z beneficjentami programu oraz ich rodzicami drogą telefoniczną i przypominanie o kolejnych dawkach szczepień okazały się działaniami wysoce skutecznymi, wobec czego powinny być kontynuowane w kolejnych latach. Takie postępowanie jest wyjściem naprzeciw oczekiwaniom i możliwościom rodziców, ułatwia ustalenie dogodnych terminów szczepień i zwiększa prawdopodobieństwo dotarcia dziecka do przychodni na kolejną dawkę szczepionki.

Realizator programu szczepień przeciwko wirusowi HPV jest zobligowany do przekazywania danych statystycznych dotyczących programu jego organizatorowi, tj. Wydziałowi Spraw Społecznych i Zdrowia Urzędu Miasta Tychy. Pełne dane beneficjentów programu i ich rodziców są archiwizowane w przychodni przez 20 lat.

Miasto Tychy w ramach działań związanych z programem bezpłatnych szczepień wymaga od jego realizatora, zgodnie z zawartymi umowami, rozpropagowania programu w postaci imiennych zaproszeń oraz kampanii. Corocznie informacje na temat szczepień są umieszczane na stronie internetowej i w serwisie prasowym; wedle potrzeb są powtarzane kilka razy w roku. Niestety nie zidentyfikowano żadnej inicjatywy oddolnej służącej wspieraniu kampanii w tym zakresie. Jedynie Fundacja MSD dla zdrowia kobiet wraz z Sekcją Oświaty Zdrowotnej Powiatowej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej w Tychach prowadzi program informacyjny o raku szyjki macicy i zakażeniach HPV *Wybierz życie - Pierwszy krok*. Program ten jednak jest skierowany do uczniów starszych, uczęszczających do pierwszych klas szkół ponadgimnazjalnych. Od 2010 roku wzięło w nim łącznie udział 1 332 uczniów i 478 opiekunów. Można założyć, że część uczestników programu podejmuje decyzję o poddaniu się płatnym szczepieniom, nie są jednak znane statystyki w tym zakresie.

Zebrano też dane dotyczące motywacji po wzięcia udziału w programie szczepień. Z wywiadów przeprowadzonych z rodzicami tyskich uczennic z rocznika 2005 wynika, że motywacja do podjęcia działań profilaktycznych, w tym decyzji o szczepieniu, ma swoje źródło głównie w osobistych przekonaniach i doświadczeniach opiekunów dziewcząt. Rodzice argumentowali to głównie troską o własną rodzinę („dbam o zdrowie swojej rodziny”, „nie chcę, żeby ktoś z moich bliskich chorował”) oraz możliwością realizacji własnych planów życiowych. Wszystkie biorące udział w badaniu matki popierały akcję bezpłatnych szczepień przeciwko wirusowi HPV. Jako demotywatory badane wskazywały lenistwo i brak silnej woli. W przypadku akcji bezpłatnych szczepień można założyć, że lenistwo odgrywa jedną z kluczowych ról w podjęciu decyzji o niezaszczepieniu dziecka. Biorące udział

w warsztatach uczennice w przygotowywanych przez siebie plakatów reklamowych z zakresu profilaktyki raka szyjki macicy zachęcały do poddawania się szczepieniom. Treść plakatów była bardzo emocjonalna (zawierała takie określenia, jak: „Uratuj mnie”) z podaną prostą instrukcją, co należy zrobić (na przykład: „biegnij do przychodni”) . Jednocześnie akcentowano w nich wartość zdrowia.

Z ankiet przeprowadzonych z rodzicami uczniów tyskich szkół wynika, że blisko 75% badanych deklaruje wiedzę w zakresie profilaktyki raka szyjki macicy. Wśród działań profilaktycznych wymieniano głównie cytologię, regularne wizyty u ginekologa oraz szczepienia profilaktyczne. Jednocześnie aż 35% respondentów nie słyszało o bezpłatnych szczepieniach przeciwko HPV, co stanowi kolejny dowód na to, że prowadzona akcja informacyjna nie jest w pełni skuteczna. Ponad 88% badanych jest zdania, że samorządy powinny finansować tego typu akcje. Blisko 57% respondentów poprawnie wskazało, że bezpłatne szczepienia można przeprowadzić tylko w jednej przychodni, natomiast ponad 57% badanych nie ma wiedzy na temat procedury szczepień; badani nie wiedzą, w ilu dawkach podawana jest szczepionka (jedynie 29,7% respondentów wskazało poprawną odpowiedź na pytanie o liczbę dawek szczepionki). Tylko niespełna 30% badanych ocenia kampanię promocyjną bardzo dobrze lub dobrze, co pokazuje, że dotychczasowa kampania jest niewystarczająca, mimo iż jest prowadzona od 7 lat. Działania promocyjne realizowane przez tyską Przychodnię nr 4 być może ograniczają się tylko do zamieszczenia informacji na stronie internetowej placówki (na dodatek nie jest to zbyt obszerna informacja).

Sprawdzono stan wiedzy badanych na temat umieralności z powodu raka szyjki macicy. Niecałe 48% respondentów wskazywało prawidłowo wskaźniki umieralności z powodu raka szyjki macicy w Tychach. Nieco mniej, bo około 30%, prawidłowo oceniło rozmiar zachorowalności, co pokazuje, że wiedza mieszkańców Tychów w tym zakresie jest niewystarczająca. Zdaniem połowy badanych, operacja i chemioterapia to najskuteczniejsze sposoby leczenia raka szyjki macicy. Konizację wskazało 27,5% badanych, krioterapię – 4,4%, a laseroterapię jedynie 9,9%. Wyniki badań wskazują, że konieczne jest prowadzenie działań edukacyjnych w tym zakresie i uzasadniają potrzebę stworzenia portalu edukacyjnego dla mieszkańców z zakresu wiedzy na temat zakażeń HPV i raka szyjki macicy.

Spośród respondentów 20 ma córki z rocznika 2005 – 20% badanych podjęło decyzję o nieszczepieniu córki przeciwko wirusowi HPV. Respondenci, którzy mają córki urodzone po 2005 roku, w zdecydowanej większości deklarują gotowość do szczepień; ponad 42% z tej grupy twierdzi, że zaszczepi dziecko nawet wtedy, gdy szczepienia nie będą refundowane.

Wiedza uczestników badań na temat zakażeń HPV i raka szyjki macicy pochodzi głównie ze spotkań edukacyjnych oraz stron internetowych, a także z artykułów prasowych. Jak jednak pokazują badania, zasięg tych mediów jest niewystarczający. Rodzice dzieci, którzy brali udział w badaniach ankietowych, najczęściej (47,8%) wskazywali, że to spotkania w szkole są inicjatywami mającymi rozpropagować informacje na temat szczepień. Niemal 40% respondentów twierdzi, że spotkało się z kampanią promocyjną na temat szczepień przeciwko HPV w Tychach. Informacja na stronach internetowych została zauważona przez 32,4% respondentów, a informacja w prasie jedynie przez 19,8% badanych.

W podsumowaniu wyników badań należy stwierdzić, że:

- wiedza mieszkańców Tychów na temat profilaktyki raka szyjki macicy jest znaczna, nie przekłada się to jednak na podejmowanie działań profilaktycznych - szczepienia przeciwko wirusowi HPV;
- wiedza respondentów na temat programu profilaktycznego realizowanego przez Urząd Miasta Tychy jest bardzo niewielka - nie wszyscy badani rodzice słyszeli o programie, nie wszyscy wiedzą, jak on działa;
- społeczne poparcie dla finansowania szczepień przeciwko wirusowi HPV jest wysokie;
- kampania informacyjna na temat profilaktyki raka szyjki macicy nie jest wystarczająco skuteczna.

Rekomendacje

Na podstawie wniosków z badań sformułowano rekomendacje dla organizacji odpowiedzialnych za promowanie działań w zakresie profilaktyki zachorowań na nowotwory, w tym profilaktyki raka szyjki macicy:

1. Na program profilaktyki powinien składać się również program edukacyjny, realizowany w lokalnych mediach (tradycyjnych i tak zwanych nowych mediach). Powinny się w nim znaleźć informacje dotyczące wszystkich kwestii związanych ze szczepieniami, zarówno pozytywnych ich konsekwencji, jak i możliwych powikłań. (Okazuje się, że bardziej czytelne i zrozumiałe dla odbiorców przekazów są takie tytuły, w których mowa jest raczej o szczepieniach, profilaktyce raka szyjki macicy niż o HPV, ponieważ dla wielu skrót ten nie jest zrozumiały).
2. Powinien zostać przygotowany program edukacyjny realizowany w placówkach zdrowia. Poradnia jest miejscem, w którym pacjenci spędzają czas w oczekiwaniu na wizytę lekarską. Warto ten czas

- wykorzystać na przekazanie im informacji na temat działań profilaktycznych realizowanych w Tychach.
3. Najważniejsze wydaje się poinformowanie mieszkańców o istnieniu realizowanego już siódmy rok programu bezpłatnych szczepień – wiedza na temat szczegółów realizacji programu szczepień nie jest aż tak istotna, jak wiedza o jego istnieniu. Wiedza mieszkańców na temat istnienia programu może skłonić ich do poszukiwania dodatkowych wiadomości na ten temat, co z kolei pomoże odnaleźć te informacje, które dotyczą sposobu realizacji programu. Rekomendujemy przygotowanie strony internetowej programu szczepień profilaktycznych i profilu w mediach społecznościowych – zarówno na stronie internetowej, jak i na profilu powinny się znaleźć podstawowe wiadomości na temat raka szyjki macicy, profilaktyki tej choroby, w tym szczepień przeciwko wirusowi HPV. Atrakcyjnie przygotowana strona oraz dobrze prowadzony *fanpage* pozwolą dotrzeć z wiedzą na temat programu do większej grupy mieszkańców Tychów.
  4. Prowadzenie bezpłatnego programu szczepień przeciwko wirusowi HPV pozwala na objęcie działaniami profilaktycznymi większej grupy osób bez względu na ich status majątkowy. Kreowanie i prowadzenie rzetelnej kampanii informacyjnej jest warunkiem powodzenia programu profilaktycznego. Organ prowadzący program (w przypadku miasta Tychy – Urząd Miasta) powinien bardziej skoncentrować się na działaniach mających na celu upowszechnienie rzetelnej wiedzy na temat profilaktyki, w tym profilaktyki raka szyjki macicy i szczepień przeciwko wirusowi HPV. Odpowiedzialnie prowadzona dystrybucja wiedzy na temat szczepień profilaktycznych pozwoli mieszkańcom miasta bardziej świadomie i refleksyjnie podejmować decyzje w tym zakresie.

Bibliografia

- Kowalczevska-Grabowska K., Świątkiewicz-Mośny M.: *Występowanie raka szyjki macicy u mieszkanki Tychów – rozpoznanie problemu oraz opinii na temat działań profilaktycznych podejmowanych w społeczności lokalnej (perspektywa socjopedagogiczna)*. „Chowanna” 2018, T. 2 (51).
- Lista samorządów zaangażowanych w programy profilaktyki raka szyjki macicy*. <http://hpv.pl/profilaktyka-pierwotna/lista-samorzadow-ktore-teraz-szczepia/> [6.03.2017].
- Rekomendacje Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego dotyczące szczepienia przeciwko zakażeniom HPV*. [https://docplayer.pl/26932820-Re](https://docplayer.pl/26932820-Rekomendacje-Polskiego-Towarzystwa-Ginekologicznego-dotyczace-szczepienia-przeciwko-zakazeniom-hpv.html)

komendacje-polskiego-towarzystwa-ginekologicznego-dotyczace-szczepienia-przeciwno-zakazeniom-hpv.html [6.03.2017].

Rekomendacje Polskiego Towarzystwa Profilaktyki Zakażeń HPV dotyczące stosowania szczepionek przeciw HPV. <https://pulsmedycyny.pl/rekomendacje-polskiego-towarzystwa-profilaktyki-zakazen-hpv-dotyczace-stosowania-szczepionek-przeciw-hpv-880911> [6.03.2017].

Strategia Walki z Rakiem 2015–2024. http://walkazrakiem.pl/sites/default/files/library/files/startegia_walki_z_rakiem_2016_final.pdf [6.03.2017].

WHO: *WHO Guidance Note. Comprehensive Cervical Cancer Prevention and Control: A Healthier Future for Girls and Women.* 2013. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/78128/3/9789241505147_eng.pdf?ua=1 [2.10.2017].

Woy n a r o w s k a B.: *Wczesne zapobieganie rakowi szyjki macicy.* W: *Biomedyczne podstawy kształcenia i wychowania.* Red. B. W o y n a r o w s k a et al. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.

Maria Świątkiewicz-Mośny, Katarzyna Kowalczevska-Grabowska

Cervical Cancer Prevention Based on the Example of Tychy (Studies Report)

Summary: One of the strategies used in prevention of cervical cancer is the human papillomavirus (HPV) vaccination amongst girls before sexual initiation. Some local governments finance preventive vaccination programmes. One example of this may be found in the city of Tychy, where such a scheme has been in operation since 2010. The purpose of the present study was to identify patterns of thinking about cervical cancer prevention amongst parents and their daughters and to define areas of knowledge and non-knowledge about the HPV infection and resultant the disease itself. The research questions were aimed to discover the reasons for the teenager's failure and refusal to vaccinate. The purpose of the research was educational and the results obtained allowed us to develop recommendations and a list of good practices.

Keywords: prevention, cervical cancer, HPV, vaccinations, health education

Maria Świątkiewicz-Mośny, Katarzyna Kowalczevska-Grabowska

Prophylaxe gegen Gebärmutterhalskrebs als Aufgabe der Selbstverwaltung – am Beispiel von Tychy (Forschungsbericht)

Zusammenfassung: Eine der Strategien zur Bewältigung der Erkrankung an Gebärmutterhalskrebs ist die vorbeugende Impfung von Mädchen gegen HPV vor der sexuellen Initiation. Einige Selbstverwaltungen finanzieren

vorbeugende Impfprogramme. Tychy ist eine der Städte, in denen das Impfprogramm durchgeführt wird (das Programm wird seit 2010 realisiert). Ziel der durchgeführten Studie war es, die Denkmuster in Bezug auf die Prophylaxe gegen Gebärmutterhalskrebs unter Eltern von Lernenden in Schulen in Tychy und unter Töchtern dieser Befragten zu erkennen sowie die Wissens- und Unkenntnisbereiche zu ermitteln, die die Krankheit und das HPV-Virus betreffen. Die Forschungsfragen sollten die Antwort darauf liefern, warum die weiblichen Jugendlichen in Tychy Impfungen unterlassen und ablehnen. Die durchgeführte Studie hatte einen pädagogischen Charakter, und die gewonnenen Ergebnisse ermöglichten es, die Empfehlungen und die Liste der guten Praktiken herauszuarbeiten.

Schlüsselwörter: Prophylaxe, Gebärmutterhalskrebs, HPV, Impfungen, Gesundheitspädagogik